

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Тимошенко Єлизавета Анатоліївна

асистентка кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна*

Впровадження правового регулювання штучного інтелекту (ШІ) в Україні в наш час є не лише актуальною, але й надзвичайно важливою і необхідною мірою. Штучний інтелект вже давно став не просто науковою фантазією, але і повсякденною реальністю, яка впливає на всі сфери людського життя. З цим феноменом пов'язані як можливості, так і ризики, і правове регулювання стає ключовим механізмом для забезпечення ефективності, справедливості та безпеки використання штучного інтелекту.

По-перше, правове регулювання ШІ в Україні необхідно для забезпечення захисту прав і свобод людини. Використання ШІ може породжувати ризики в сфері приватності, дискримінації та інших порушень прав людини. Наприклад, системи штучного інтелекту, що базуються на алгоритмах машинного навчання, можуть бути схильними до біасу та некоректного прийняття рішень, які впливають на людей. Це може призвести до ситуацій, коли люди стають об'єктами неправомірного впливу або навіть дискримінації через автоматизовані системи, які враховують їхню расу, стать, вік тощо.

По-друге, правове регулювання ШІ допоможе забезпечити відповідальність за шкоду, яка може виникнути внаслідок дій систем штучного інтелекту. Випадки аварійного функціонування алгоритмів, помилкових рішень та інших негативних наслідків можуть завдати значної шкоди як фізичним особам, так і підприємствам. Правове регулювання у цій сфері дозволить встановити механізми відшкодування збитків, визначити відповідальних осіб та створити умови для попередження подібних випадків у майбутньому.

По-третє, впровадження правового регулювання ШІ сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку інновацій та технологічного прогресу в Україні. Штучний інтелект може стати сильним катализатором для розвитку різних галузей економіки, таких як медицина, транспорт, фінанси та інші. Проте без відповідного правового регулювання компанії можуть вагатися інвестувати в ці технології через невизначеність правового статусу їх використання.

По-четверте, правове регулювання ШІ в Україні сприятиме збереженню довіри громадськості до технологій штучного інтелекту. Довіра є ключовим фактором для успішного впровадження будь-якої нової технології, і вона ґрунтується на відчутті безпеки та справедливості. Правове регулювання, яке гарантує прозорість, адекватність і захист прав користувачів ШІ, сприятиме збереженню цієї довіри і стимулюватиме прийняття нових технологій.

Нарешті, впровадження правового регулювання ШІ в Україні сприятиме її інтеграції в міжнародний контекст. З урахуванням того, що розвиток штучного інтелекту є глобальним явищем, необхідно, щоб правові норми та стандарти в цій сфері відповідали міжнародним стандартам і були взаємно сумісними з законодавством інших країн.

Аналізуючи підходи до визначення поняття «штучний інтелект», можемо зауважити, що міждисциплінарність і багатофакторність досліджень у галузі

штучного інтелекту звелася до різного трактування цього поняття фахівцями з різних наукових сфер: біологи пов'язують цю категорію із процесами вищої нервової діяльності та можливістю її відтворення; філософи – із системою, здатною до творчості; фахівці в ІТ-сфері – із технологією обробки даних; юристи – із процедурними питаннями формування логічних зв'язків у вирішенні правових проблем [1]. Ми пропонуємо власне визначення ШІ на основі необхідності введення та розширення даного категоріального апарату.

Багато представників філософсько-правового напрямку сьогодні закликають до процесів переосмислення ШІ як суб'єкту та його подальшої соціалізації, не пропонуючи не тільки механізмів такого кроку, але навіть етико-правового та психологічного обґрунтування необхідності таких кроків.

На наш погляд, такі погляди є прогресивними, але передчасними. Ми притримуємось концепцію об'єктності штучного інтелекту. З цієї точки зору і пропонуємо вдосконалення законодавства.

Отже, задля впровадження категоріального поняття «штучний інтелект» у повсякденне життя суспільства, з метою регулювання, захисту та правового тлумачення цього ж поняття пропонується:

В Закон України «Про інформацію» [2] впровадити наступне визначення – Штучний інтелект – це сукупність технологій (насамперед інформаційних) у формі алгоритмів та нейронних мереж, що застосовуються для надання певному виробу технічних властивостей, подібних до функцій людської розумової діяльності з можливістю діяти автономно (сприйняття, накопичення, класифікації, обробка та аналіз інформації з подальшими висновками на основі опрацьованого, які формують досвід та ефективні моделі реагування на тому числі інші факти середовища).

Також, йде мова про особу, яка б несла відповідальність/або її частину за не правильне використання штучного інтелекту, а саме надати такий статус оператору штучного інтелекту. Пропонується додати у Закон України «Про інформацію» наступну дефініцію – Оператор штучного інтелекту – це фізична особа, що має спеціальну освіту для створення, налагодження та застосування об'єктів зі штучним інтелектом в діяльність суб'єктів, має досвід роботи у сфері програмування та розуміння алгоритмів штучного інтелекту, здійснює діяльність для безпечного використання, застосування, моніторингу та навчання систем штучного інтелекту.

Внести зміни до Закону України «Про захист прав споживачів» [3], а саме в частині 1 Статті 4 додати вимогу щодо інформування особи про те, що її дані обробляються ШІ та право відмовитись від обробки її даних штучним інтелектом чи за допомогою штучного інтелекту.

У суб'єкта повинен бути вибір, покладатись на штучний інтелект, довіряти його свої персональні дані чи ні. Також варто передбачити відповідальність за дефекти в продукції – вона покладається на власника та оператора об'єкта зі штучним інтелектом, які несуть солідарну відповідальність за будь-які порушення правил експлуатації визначених законом. оператор та компанія зобов'язані негайно вжити заходів для усунення небезпеки та запобігання подібним порушенням у майбутньому.

У статті «Law by Algorithm», де аналізується однойменна книга Horst Eidenmüller та Gerhard Wagner's, зазначається, що виробники продукції вже несуть сувору відповідальність згідно з Директивою про відповідальність за продукцію за збитки, заподіяні дефектною продукцією, матеріальні збитки через втрату життя, шкода здоров'ю чи майну, а також втрата даних [4]. Крім того, притягнення роботів до відповідальності означало б звільнення виробників або дизайнерів від

відповідальності, що може призвести до надмірного ризику. Ця норма буде важливою для захисту прав споживачів, і допоможе та зобов'яже власників компаній удосконалювати свій продукт (ШІ), з метою уникнення повторної відповідальності за ті самі дефекти [5].

Таким чином, ми пропонуємо, що оператор штучного інтелекту та компанія повинні нести фінансову, цивільну та кримінальну відповідальність за наслідки порушення правил експлуатації високоризикового штучного інтелекту, включаючи компенсацію завданих збитків, витрат на відновлення належного становища визначені чинним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Теличко О. А., Рекун В.А., Чабаненко Ю.С. Проблеми визначення та нормативного закріплення поняття «штучний інтелект» у законодавстві зарубіжних країн та України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 310–313. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-2/75>.
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Верховна Рада України* : офіц. портал URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 20.04.2024)
3. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023 № 3153-IX. *Верховна Рада України* : офіц. портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products. *EurLex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31985L0374>
5. Ernest L. Law by Algorithm. 43 *Oxford Journal of Legal Studies* (Forthcoming). 2023. January 2. URL: <https://ssrn.com/abstract=4468569>